

MESADO GIMENO, X.; VENTURA MONTINS, X.; NEBOT GARCÍA, F.; BADENES MARTÍN, M. À.; MENEU I GAYÀ, J. A.; REMOLAR FRANCH, A. XI Vila de Betxí. La Carta Pobra de 1611. Pròleg Enric SORRIBES ROIG. Castelló de la Plana: Diputació, 2011. Geografia i Història, col·lecció universitària. 240 pàgs. i ils. [15 x 21].

Obra dividida en dues parts i que correspon al XI premi atorgat per l'Ajuntament a treballs relacionats amb la vila de Betxí. La primera part inclou l'estudi del testament d'En Sanç de Cardona realitzat per Xavier MESADO I GIMENO, juntament amb unes anotacions relatives a unes partitures trobades al pati de l'església redactades per David VENTURA MONTINS.

La segona part està dedicada a quatre treballs relacionats amb la Carta Pobra de Betxí. El primer és propiament l'estudi de la Carta (X. MESADO), el segon analitza les persones que la varen signar (Ferran NEBOT GARCÍA i Miquel Àngel BADENES MARTÍN), el tercer revisa la lingüística (Josep Antoni MENEU I GAYA) i el quart observa els dialectalismes que conté la Carta (Alfred REMOLAR FRANCH). Finalment, s'inclou un apèndix amb el text de la Carta.

La Carta Pobra va ser atorgada per Antoni de Cardona, almirall d'Aragó i senyor de Betxí, ja que el 1609 es va despoblar Betxí i calgué redactar noves mesures per repoblar la vila. El primer esborrany que es conserva el va redactar el notari Vicenç Joan Ferrer, i Xavier MESADO al estudiar el document el compara amb altres cartes de poblament de localitats del marquesat que es varen redactar amb posterioritat a l'expulsió dels moriscos. La còpia del document es conserva a l'Arxiu del Regne de València i un exemplar era propietat del notari que el va redactar.

Per mitjà de la carta els nous vassalls del senyor de la vila havien d'acceptar unes condicions de justícia, el repartiment de les terres, cases i altres propietats que formaven part dels bens del senyor de la vila. El senyor cobraria el dret de lluïsmes en cas de venda, segons els Furs de València, podia exigir els títols de les propietats establides i també dictar prohibicions, crides i manaments per la bona administració de la justícia, pau i ordre. La Carta comportava la redacció d'un esborrany d'unes ordenances i el pagament d'un esborrany d'unes imposicions i taxes per part dels seus habitants.

A la carta es contemplava la renda senyorial en diners i en espècie; es legislava també sobre les collites, els censos, les regalies (sobre el pa, la carn, tavernes i hostal). El senyor es reservava el monopoli del moli de farina, de l'oli, el forn de pa i tots els recursos naturals del terme. Per tant s'havia de demanar un permís de caçera, entre d'altres.

Després l'autor compara la Carta Pobra de Betxí amb la d'Ondara, ja que aquestes eren una manera d'organitzar la vida pública local, i dotaven a la vila d'unes autoritats, ordenances i impostos; també permetien l'organització de la justícia. Una bona part estava destinada al cobrament de la renda senyorial que calia satisfer cada any. Servien per revaloritzar un territori abandonat, ja que amb l'expulsió dels moriscos

va desaparèixer el 95% de la població de Betxí. Com a conseqüència les rendes del marquesat varen disminuir molt i el senyor va necessitar l'ajut del monarca.

Tot i que es tracta d'una recopilació d'estudis d'història local, aquests aprofundeixen en el coneixement d'una situació i una etapa històrica. Els treballs son el producte d'una recerca rigorosa feta per esbrinar nous aspectes del seu entorn.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

Obra dividida en dos partes, que corresponde al XI premio otorgado por el Ayuntamiento a trabajos relacionados con la población de Betxí. La primera parte incluye el estudio del testamento de Sanç de Cardona realizado por Xavier MESADO I GIMENO, junto con unas anotaciones relativas a unas partituras halladas en el patio de la iglesia redactadas por David VENTURA MONTINS.

La segunda parte está dedicada a cuatro trabajos relacionados con la Carta Puebla de Betxí. El primero consiste en un estudio de la Carta (X. MESADO), el segundo analiza las personas que la firmaron (Ferran NEBOT GARCÍA y Miguel Ángel BADENES MARTÍN), el tercero revisa la lingüística (Josep Antoni MENEU I GAYA) y el cuarto observa los dialectismos que contiene la Carta (Alfred REMOLAR FRANCH). Finalmente se incluye un apéndice con el texto de la carta.

La Carta Puebla fue otorgada por Antoni de Cardona, almirante de Aragón y señor de Betxí, porque en el año 1609 se despobló Betxí y fue necesaria la redacción de nuevas medidas para repoblar la villa. El primer borrador que se conserva lo redactó el notario Vicenç Joan Ferrer y Xavier MESADO al estudiar el documento lo compara con otras cartas de población de localidades situadas en el marquesado y que se redactaron con posterioridad a la expulsión de los moriscos. La copia del documento se conserva en el Arxiu del Regne de València y además hay un ejemplar que era propiedad del notario que lo redactó.

A través de la carta los nuevos vasallos del señor de la población tenían que aceptar unas condiciones de justicia, el reparto de tierras, casas y otras propiedades que formaban parte de los bienes del señor de la villa. El citado señor cobraba el derecho o "lluïsmo" en caso de venta, de acuerdo con los Fueros de Valencia, podía exigir los títulos de las propiedades establecidas y también dictar prohibiciones, proclamas y mandatos para la buena administración de la justicia, la paz y el orden. La Carta comportaba la redacción de unas ordenanzas y el pago de unos impuestos y tasas por parte de sus habitantes.

En la Carta se contemplaba la renta señorial en moneda y en especie, se legislaba también sobre las cosechas, los censos, las regalías (sobre el pan, la carne, las tabernas y el hostel). El señor se reservaba el monopolio del molino de harina, de aceite, el horno de pan y todos los recursos naturales del término. Por lo tanto se había de pedir un permiso de cacería, entre otros.

A continuación el autor compara la Carta Puebla de Betxí y la de Ondara, pues éstas eran un medio para organizar la vida pública local, dotaban a la población de unas autoridades, ordenanzas e impuestos; también permitían la organización de la justicia. Una buena parte estaba destinada al cobro de la renta señorial que era preciso satisfacer cada año. Servían para revalorizar un territorio abandonado, ya que con la expulsión de los moriscos desapareció el 95% de la población de Betxí. En consecuencia las rentas del marquesado disminuyeron mucho y el señor necesitó la ayuda del monarca.

A pesar de que se trata de una recopilación de estudios de historia local, estos profundizan en el conocimiento de una situación y una etapa histórica. Los trabajos son el producto de una investigación rigurosa realizada para conocer nuevos aspectos de su entorno.

IHE

(Secretaria de la revista)